

Yaşlı Bireylerin Dijital Alanda Sosyalleşmesi Üzerine Bir Çalışma*

A Study on the Socialization of Elderly Individuals in the Digital Area

Araştırma Makalesi – Research Article

Şermin ZENGİN

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji A.B.D., serminzengin762@gmail.com,
ORCID Numarası | ORCID Numbers: 0000-0003-1637-5539

Meyrem TUNA UYSAL

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, mevremtuna@sdu.edu.tr,
ORCID Numarası | ORCID Numbers: 0000-0001-8910-8058

Öz

Yaşlı bireyler yaşa bağlı farklılıklarla birlikte dijital teknoloji ürünlerini kullanmada zorluk yaşasalar bile gündelik yaşam pratikleriyle uyumlu olduğunda bu teknoloji ürünlerini öğrenme ve kullanma istekleri artmaktadır. Yaşlı bireylerin sosyalleşmesinde dijital teknolojinin rolünü tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada onların dijital teknolojiyle ilişkisinden hareketle bu teknoloji araçlarını kullanma sıklığı, kullanma amaçları ve sosyalleşmede dijital teknoloji ürünlerinin rolü ele alınmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak amaçlı örneklem yoluyla seçilmiş, Burdur ilinde yaşayan ve dijital teknoloji ürünlerini kullanan 65 yaş ve üzeri on üç katılımcıyla yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda yaşlı bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda günlük rutinleriyle uyumlu olduğunda dijital teknoloji ürünlerini kullanma istekleri artmakta, bu ürünlere daha kolay uyum sağlamakta ve dijital alanda sosyalleşmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yaşlı, Sosyalleşme, Dijitalleşme, Dijital Teknoloji.

Abstract

Even if elderly individuals have difficulties in using digital technology products increases when they are compatible with their daily life practises. In this study, which aims to determine the role of digital technology in the socialization of elderly individuals, the frequency of use these technology tools, the purpose of use and the role of digital technology products in socialization are discussed based on their relationship with digital technology. The research was selected through purposeful sampling using the qualitative research method and in-depth face to face interviews were conducted with thirteen participants aged 65 and over, living in Burdur and using digital technology products, using a semi-structured interview form. As a result of the research relderly individuals desire to use technology products increases when they are compatible with their daily routinesin line with their needs. They adapt to these products more easily and socialize in the digital area.

Key Words: Elderly, Socialization, Digitalization, Digital Technology.

*Bu çalışma, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Meyrem TUNA UYSAL danışmanlığında Şermin ZENGİN tarafından hazırlanan "Genç ve Yaşlı Bireylerin Dijital Teknolojileri Kullanma Biçimleri ve Amaçları Üzerine Nitel Bir Çalışma" başlıklı yüksek lisans tez çalışması verilerinin bir kısmından yararlanılarak hazırlanmıştır.

1.Giriş

Yaşlılık, bireylerin fiziksel ve bilişsel fonksiyonlarında işlev kayıplarının ortaya çıktığı, sağlık sorunlarının arttığı, statü ve rollerinin farklılaştığı bir kayıplar dönemidir.¹ Diğer bir ifadeyle yaşın ilerlemesine bağlı olarak yaşam boyu devam eden bir değişim sürecinin en son evresini kapsayan yaşlılık fiziksel, bilişsel ve toplumsal açıdan bireylerin bağımsızlığını yitirdiği, yaşamında kayıplar yaşadığı ve yeniden bağımlı duruma geçtiği bir döneme karşılık gelmektedir.² Yaşlı bireylerin yaşadığı fiziksel, bilişsel ve toplumsal değişim ile birlikte yaşlılık sürecini anlamlandırmada sosyalleşme sürecinde edindiği bireysel ve toplumsal öğrenmeleri önemli rol oynamaktadır.³ Yaşlı birey, sosyalizasyon araçlarıyla birlikte edindiği bilgiler ve yaşadığı tecrübeler doğrultusunda yeni bir şeyler öğrenmesine bağlı olarak sosyalleşmektedir.⁴

Yaşlı bireylerin sosyalleşme sürecinde sahip olduğu tüm edinimlere bağlı olarak yaşlılık sürecine ilişkin algıların oluşumunda yüklediği anlamın yanı sıra sanayileşme, kentleşme, modernleşme ile birlikte toplumsal yapıdaki sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik değişim ve dönüşüm onların zihniyetinin, yaşam tarzının ve yaşlılık algısının değişmesine neden olmaktadır.⁵ Bu süreçte yeni teknolojileri öğrenmek ve kullanmak gençlere göre yaşlı bireylerde daha zor olsa da yine de onların gündelik pratikleriyle uyumlu olduğunda bu teknoloji araçlarına uyum sağlamaya çalışmaktadırlar.⁶ Nitekim toplumsal yaşama hâkim olan dijital teknoloji her geçen gün bireylerin yaşam tarzında, gündelik alışkanlıklarında, bilgi edinme sürecinde, iletişim şekillerinde, vb. pek çok alanda değişime yol açmaktadır.⁷

Dijital teknolojik araçlar vasıtasıyla bireyler gündelik hayat pratiklerini dijital ortamda karşılar hale gelmektedir.⁸ Dijital katılımlı bir toplum yapısı içinde bireyler sağlık, eğitim, sosyal etkinlikler, bankacılık ve alışveriş gibi gündelik hayattaki tüm pratiklerini dijital teknoloji aracılığıyla gerçekleştirmektedir.⁹ Cep telefonları, internet, görüntülü sohbet, e-posta ve sosyal ağ siteleri gibi dijital teknoloji ürünlerini kullanarak eski anlayışlar, iş yapma şekilleri, alışkanlıklar gibi geçmişe dair her türlü unsur dönüşerek dijitalle uyarlanmakta ya da devre dışı bırakılmaktadır.¹⁰ Özellikle yaşlılığın sosyal boyutu dijitalleşme ile birlikte gerçekleşmektedir. Zira yaşlı bireylerin yaşlılık dönemlerinde sosyal ihtiyaçlarını gidermeleri, yalnızlık duygusunu hissetmemeleri, bir işi başarma ve toplumsal çevrelerinde sorumluluk duygusunu tatmaları bakımından önce sosyal bağlarını canlı tutmaları gerekmektedir. Bu davranışlar dijital olmayan bir dünyada doğan ve yaşamını sürdüren yaşlı bireyler için yaşamı anlamlandırma girişimi olarak karşılık bulmaktadır.¹¹ Bununla birlikte yaşlı bireylerin teknoloji kullanımı ve bundan yararlanma amaçları genellikle bilgi edinme, sohbet etme, eğlenme gibi belirli bir ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır.¹²

Yeni dijital teknolojilere adapte olamamak aslında yaşlı bireyi sosyalleşmeden uzaklaştırmakta, dijital nesillerle aralarında keskin bir dijital ayrışmanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yaşlı bireylerin dijitalleşmedeki gelişen teknolojiyi öğrenip kullanabilmeleri bir taraftan kendilerine olan özgüvenlerini önemli ölçüde artırırken diğer taraftan yaşam kalitelerinin artmasını sağlamaktadır. Böylece yaşlı bireylerin hem sosyal çevreye uyum sağlamaları kolaylaşmakta hem de ruhsal olarak kendilerini daha iyi hissetmekte ve yalnızlık duygusunun azalmasına neden olmaktadır.¹³ Bu yüzden teknolojik araçlar yaşlı bireylerin yaşamlarının önemli bir parçası olmaktadır. Örneğin toplumdaki diğer yaş gruplarında da olduğu üzere yaşlı bireyler için de internet ve sosyal medya kullanımı giderek

¹ Karaca, 2011, s. 53; Umutlu ve Tekin Epik, 2019, 30.

² İçli, 2016, s. 41; Terkeş ve Bektaş, 2016, s. 153; Başpınar vd., 2020, 335.

³ Görgün Baran, 2008, 94.

⁴ Görgün Baran, 2008, 90.

⁵ Kalaycı ve Özkul, 2017, 11; Şentürk, 2018, 135.

⁶ UNFPA & HelpAge International 2012, 78.

⁷ Uçak, 2021, 218; Yüceer Kardeş ve Akgül Gök, 2020, 120.

⁸ Yengin, 2019, 141.

⁹ Tuna Uysal ve Tan Eren, 2020, 30.

¹⁰ Francis, Ball, Kadylak ve Cotten, 2019, 37; Arklan vd., 2020, 65.

¹¹ Görgün Baran, 2011, 3.

¹² Çetin ve Özgiden, 2013, 178.

¹³ Akyazı, 2018, 607.

yaşamın bir parçası haline gelmektedir. Sosyal ağlar, yaşlı yetişkinlere sağlık veya güncel olaylarla ilgili bilgilere erişme, başkalarından destek sağlama, bunlara erişme ve modern topluma katılma olanağı sağlamaktadır.¹⁴ Ayrıca internet aracılığıyla sosyal medya kullanan yaşlı bireyler, sosyal çevreleriyle dijital alanda etkileşimlerini ve iletişimlerini artırarak yalnızlıklarını azaltmakta, yaşam kalitelerini artırmaktadır. Zira internet ve sosyal medya, insanların haber aldığı, bilgi edindiği, deneyimlerini paylaştığı, arkadaşları ve ailesiyle bağlantı kurduğu önemli bir platform haline gelmektedir.¹⁵

Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na¹⁶ göre, 2017 yılında internet kullanan 65-74 yaş grubunda yer alan yaşlıların oranı %11,3 iken bu oran 2022 yılında %36,6'ya yükselmektedir. Ayrıca cinsiyete göre ele alındığında internet kullanan yaşlı erkeklerin (%43,8), kadınlardan (%30,3) daha fazla internet kullandığı görülmektedir. Tekedere ve Arpacı'nın¹⁷ yaptığı çalışmada ise internet kullanmayı bilen orta yaş ve yaşlı bireylerin interneti en çok araştırma ve bilgi öğrenme (%70,5), e-mail (%15,9), gündemi takip etmek (%9,1) ve eğlence amaçlı (%4,5) kullandıkları belirtilmektedir. Ayrıca çalışmada internet ortamında hangi sosyal medya uygulamalarını kullandıkları sorulduğunda ise araştırmaya katılan orta yaş ve yaşlı bireyler Facebook (%17,9), Twitter (%1,9) ve diğer sosyal medya uygulamalarını (%9,4) kullandıklarını ifade etmektedirler. Hiçbir sosyal medya sitesi üyeliği bulunmayan bireylerin oranı ise yaklaşık %71'dir. Benzer şekilde Yıldırım Becerikli'nin¹⁸ çalışmasında da yaşlıların Facebook, Twitter gibi sosyal medya platformlarını kullandıkları belirtilmektedir. Çalışmaya göre yaşlı bireylerin "samimi sosyal ilişkileri kurmak, sosyalleşmek, sağlık sorunları hakkında bilgi ve destek almak için" sosyal medya sitelerine başvurdukları görülmektedir.

Anderson ve Perrin'in¹⁹ yaptığı çalışmada ise diğer yaş gruplarına göre yaşlı bireylerin yeni teknolojiyi benimsemeye daha az eğilimli olsalar da, yaklaşık %21'inin teknolojiyi erken benimseme konusunda daha güçlü bir tercih gösterdiği ifade edilmektedir. Yaşlılar arasında akıllı telefon sahipliği büyük ölçüde yaşa göre değişmektedir. Buna göre 65-69 yaş aralığındaki yaşlı bireylerin yaklaşık %59'unun akıllı telefonu bulunmaktadır Ancak bu oran 70-74 yaş aralığındaki yaşlı bireyler arasında %49 oranına düşmektedir. 75-79 yaş aralığındaki yaşlı bireylerin yaklaşık %31'i ise akıllı telefon sahibi olduğunu söylerken, 80 yaş ve üzerindeki yaşlı bireylerin yalnızca %17'si akıllı telefon sahibi olduklarını dile getirmektedir. Akıllı telefon sahibi yaşlı bireylerin %76'sı interneti günde birkaç kez veya daha fazla kullanmaktadır. Ayrıca 65 yaş ve üzerindeki Amerikalıların %34'ü Facebook veya Twitter gibi sosyal ağ sitelerini kullandıklarını belirtmektedir. Dolayısıyla internetin benimsenmesi ve akıllı telefon sahipliğinin yaşlılar arasında artması gibi, sosyal medya kullanımı da artmaktadır. Ancak her ne kadar yaşlı bireyler arasında yeni teknolojinin benimsenmesi ve kullanımı son on yılda önemli ölçüde artış gösterse de bu durum diğer yaş gruplarıyla karşılaştırıldığında, yaşlı bireylerin yeni dijital teknolojileri benimseme olasılığı hala daha düşüktür ve yaşla birlikte kullanımı bırakma olasılıkları daha yüksektir. Diğer yaş gruplarına göre yaşlı bireyler arasında ortaya çıkan bu dijital uçurumda yaşla birlikte sosyal sınıf, eğitim durumu, gelir durumu, cinsiyet, yaşam ortamı gibi boyutların da etkisi önemli olmaktadır. Bu nedenle yaşlı bireylerin dijital teknoloji ürünlerini benimsememe ve teknoloji ürünlerini kullanmada süreksizliğin nedenleri arasında kullanılmama ve zayıf kullanım, yetersiz tasarım, erişilebilirlik eksikliği, yetersiz dijital okuryazarlık ve dezavantajlı sosyo-teknik bağlamları içeren bir dizi etken yer almaktadır.²⁰

Bu çerçevede çalışmada yaşlı bireylerin sosyalleşmesinde dijital teknolojinin rolünü tespit etmek amaçlanmaktadır. Buna göre çalışmada, yaşlılık, sosyalleşme ve dijital teknoloji kavramlarından hareketle, yaşlı bireylerin dijital teknoloji araçlarını kullanma sıklığı, dijital teknoloji araçlarını kullanma amaçları ve dijital teknoloji araçlarının onların sosyalleşmesindeki rolü tartışılmaktadır. Sonrasında ise nitel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilen görüşme verileri analiz edilmektedir. Bu doğrultuda yaşlı bireylerin dijitalleşmeyi nasıl anlamlandırdıklarına ve sosyalleşmelerine olan

¹⁴ Francis, Ball, Kadylak ve Cotten, 2019, 37.

¹⁵ Anderson ve Perrin, 2017, 9.

¹⁶ TÜİK, 2023.

¹⁷ Tekedere ve Arpacı, 2016, 384-385.

¹⁸ Yıldırım Becerikli, 2013, 21-22.

¹⁹ Anderson ve Perrin, 2017, 5-13.

²⁰ Neves ve Vetere, 2019, 2-3.

etkilerinin ne olduğuna ilişkin değerlendirme yapılarak konuyla ilgili çözüm önerileri sunulmaya çalışılmaktadır.

2.Yöntem

Araştırmada yaşlı bireylerin sosyalleşmesinde dijital teknolojinin rolünün tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda yaşlı bireylerin dijital teknoloji ürünlerini kullanarak farklı bir sosyalleşme deneyimini anlamaya yönelik betimleyici bir analiz sunmayı hedeflediği için araştırmada nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmaktadır.²¹ Araştırmada yer alan katılımcılara amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak ulaşılmıştır. Araştırma Burdur ilinde yaşayan ve dijital teknoloji ürünlerini kullanan 65 yaş ve üzeri on üç katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları hazırlanırken soruların açık, anlaşılır ve anlamlı olmasına dikkat edilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların kendi evlerinde gerçekleşmiş ve görüşme esnasında katılımcılar ses kaydı alınmasına izin vermişlerdir. Araştırmanın güvenilirliği açısından görüşmeler tek oturumda ve ortalama 40 dakika sürede tamamlanmıştır. Bununla birlikte katılımcıların ev ortamlarına ilişkin gözlem notları tutulmuştur.

Araştırmada yer alan katılımcıların güvenlik ve gizlilik ilkesine bağlı kalınarak kimlik bilgilerine yer verilmemiştir. Bu yüzden araştırmada katılımcıların isimleri kullanılmamış, katılımcılara K1, K2, K3... şeklinde kod adlar verilmiştir. Katılımcıların görüşleri olduğu gibi aktararak orijinalliğin korunmasına dikkat edilmiş ve ses kayıtlarının deşifre işlemleri yapılarak elde edilen bulgular birçok kez okunmuş ve yorumlanmıştır. Verilerinin analiz sürecinde birleştirme, indirgeme ve yorumlama sürecini kapsayan verinin anlamının dışarıya aktarımı sağlanmıştır.²² Bu çerçevede araştırmada veriler sürekli okunmuş ve belirlenen temalar çerçevesinde kategorilere ayrılarak yorumlanmıştır.²³ Bu doğrultuda görüşmeler, “dijital teknoloji araçlarının kullanım sıklığı, dijital teknoloji araçlarının kullanım amaçları ve dijital teknoloji araçlarının sosyalleşmede rolü”ne dair tanımlamaları olmak üzere toplam üç tema altında kategorize edilerek tartışılmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgulara dayandırılarak kategorize edilen bu temalar etrafında yorumlamalar yapılmış ve bu bulgulara sadık kalınmıştır. Alan çalışması için Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’ndan 131/15 sayılı ve 04.01.2023 tarihli etik kurul izni alınmıştır.

3.1.Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

3.1.1.Demografik Özellikler

Araştırma kapsamında katılımcıların demografik özellikleri cinsiyet, yaş, doğum yeri, yaşadığı yer, medeni durum, eğitim durumu, meslek, aylık ortalama gelir olarak ele alınmaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri değerlendirildiğinde, dokuzu erkek, dördü kadın olmak üzere toplam on üç yaşlı katılımcı ile araştırma yapıldığı, yaşlarının 65-74 arasında çeşitlilik gösterdiği ve tüm katılımcıların evli olduğu görülmektedir. Eğitim durumlarına bakıldığında katılımcıların üçü ilköğretim, üçü ortaokul, biri lise, ikisi üniversite mezunudur. Katılımcıların ekonomik durumları ele alındığında yaşlı bireylerin ortalama 8.000TL-20.000TL arasında gelir durumuna sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan katılımcıların ikisi ev hanımı, biri emekli elektrik teknikeri, üçü emekli öğretmen, biri emekli seramik ustası, ikisi emekli aşçı, ikisi emekli işçi ve ikisinin ise emekli esnaf olduğu görülmektedir. Ayrıca dört yaşlı katılımcı Burdur’un ilçesinde yaşarken, diğer dokuz yaşlı katılımcı ise Burdur Merkez’de yaşamaktadır.

3.1.2. Dijital Teknoloji Araçlarının Kullanım Sıklığı

Dijitalleşme toplumun her alanında bireyin yaşam şeklinde değişim ve dönüşüme neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle dijital teknoloji, insanların iletişim kurma, haber alma, alışveriş yapma şeklini değiştirmektedir. Katılımcılara dijitalleşme kavramının ne ifade ettiği sorulduğunda, katılımcıların geneli bir süre düşündükten sonra bu kavram ile ilgili bir fikir ortaya koyabilmekle birlikte

²¹ Yıldırım ve Şimşek, 2016, 239.

²² Merriam, 2015, 167.

²³ Creswell, 2013.

üç yaşlı katılımcı bu kavram hakkında herhangi bir fikri olmadığını belirtmektedir. Fikir belirten katılımcıların ifadeleri ele alındığında yaşlı katılımcıların dijitalleşmeyi;

“Gelişim. Öyle olmasa bilgiyi nereden bulacağız şimdi bazı belgelerin.” (K7, 68 yaşında)

“Yakınlaşma, zaman tasarrufu diyelim.” (K2, 67 yaşında)

“İşte yani dijital yalnızlık bence. Güzel kullanırsan çok güzel bir şey. Ama hem beraber olsak hem onu kullansak daha iyi olur.” (K9, 65 yaşında)

“Dijital kolaylık, zaman tasarrufu diyebiliriz.” (K11, 65 yaşında)

“Artık dijitalleşme, bir insan hayatının hızı içinde bir şart haline geldi. Bu olacak yani. E tabii yaşımız itibariyle baya bir şeyler gördük geçirdik. O dönemlerdeki eski dönemlerdeki insanların birbirine ulaşabilmesi, bilgiye ulaşabilmesi ile şimdiki bilgiye ulaşabilmesi çok farklı. Ben atlarla düven sürmekten geliyorum. Ta o zamanları biliyorum. Şimdi adamın ayağı tarlaya, toprağa değmeden çiftçilik yapıyor.” (K6, 65 yaşında)

“Daha kolay ulaşmak, daha kolay öğrenmek. Daha çok bilgi edinmek.” (K12, 66 yaşında)

şeklinde tanımladıkları görülmektedir. Buna göre katılımcıların da ifadelerinde belirttiği üzere dijitalleşme bireylerde bilgi, iletişim, yakınlaşma, yalnızlaşma, öğrenme ve gelişim kavramlarını çağrıştırmaktadır. Dijitalleşme, dijital araçların gelişimine paralel olarak, insanın toplumla daha fazla iç içe olmasını sağlayan bir gelişmedir. Dijitalleşmenin bilgilendirme, bilinçlenme gibi olumlu etkileri olduğu gibi bağımlılık gibi olumsuz etkileri de kaçınılmaz olmaktadır.²⁴ Altmış beş yaşında bir katılımcının “Dijitalleşme kavramı, bilim ve teknoloji olarak aslında güzel. Ama bunu bağımlılık haline getirmek zararlı. Maalesef bugün toplumda dijitalleşme bir hastalık haline geldiği için çok tehlikeli boyutlara ulaşmıştır.” (K8, 65 yaşında) ifadesiyle dijitalleşmenin bilinçsiz kullanılması halinde bağımlılığa dönüşüp olumsuz etkilerinin de olabileceği görülmektedir.

İnternet ve dijital teknoloji araçlarını kullanım sıklığı üzerinde eğitim ve meslek gibi demografik değişkenlerin etkisi bulunmaktadır.²⁵ Çalışmada emekli öğretmen bir katılımcının “İnterneti işimiz dolayısıyla 2000’den önce kullanıyorduk.” (K12, 66 yaşında, Üniversite, Öğretmen) şeklindeki ifadesiyle uzun yıllardır internet ile iç içe olduğunu ve bu durum üzerinde mesleğinin etkili olduğuna vurgu yaptığı görülmektedir. Yine üniversite mezunu bir diğer katılımcının “...Yani her yere ilk internet bağlandığında aldık. Çok önce ilk defa biz aldık apartmanda mesela.2000’li yıllar filan yani. 99-2000 gibi. Sitemizde belki de ilk defa interneti biz aldık. Yani ilk kullanıcılardan. Sabah kalkıyoruz günlük üç dört saatimiz internetle.” (K7, 68 yaşında, Üniversite, Emekli Elektrik Teknikeri) ifadesiyle ise internet ile yeni tanışmadıklarını ve dijital teknoloji araçlarını uzun yıllardır kullandıklarını belirtmektedir.

Teknolojik alandaki gelişmelere bağlı olarak dijital teknoloji araçları günümüzde toplumsal yaşamın sürdürülmesinde vazgeçilmez bir unsur olarak yer almaktadır.²⁶ Günlük olarak özellikle kış aylarında sosyal aktivitelerini gerçekleştirmelerinde imkânlar kısıtlı olduğu için internette geçirilen sürenin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumu altmış sekiz yaşında bir katılımcı “Kışın yapacak bir şey olmayınca kullanım fazla oluyor da yazın daha az kullanıyoruz.” (K7, 68 yaşında) şeklinde ifade etmektedir.

Katılımcıların yaşlarının ilerlemesiyle kullanım zorluğunun oluşması, cep telefonlarının genel olarak iletişim amaçlı kullanılmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte emekli olmadan önceki iş yaşamlarında dijital teknolojiyi kullanmak mecburiyetinde olan katılımcıların sonraki yaşamlarında interneti kullanım amaçları çeşitlense de yaşları dolayısıyla farklı alanlarda kullanmayı tercih etmedikleri görülmektedir. Yetmiş yaşındaki bir katılımcının, “Şimdi ben yurtdışında şeydim yükleyiciydim. Mecbur onu kullanıyordular bana. İş yerinden devam ettim yani. Şimdi çok fazla farklı

²⁴ Özcan ve Keskin, 2020, 2216.

²⁵ Görgün Baran vd., 2017, 21.

²⁶ Özkan ve Purutçuoğlu, 2010, 39.

alanlarda işimize yarasada kullanmıyoruz, yaştan dolayı, bana alo derlerse şey ediyorum.” (K1, 70 yaşında) şeklindeki ifadesiyle yaşının ilerlemesinden dolayı günlük kullanımını azalttığı görülmektedir.

Katılımcıların çoğu interneti kullanmakla birlikte yaşlı bireylerdeki internet kullanım süresi, kullanım amacı ve kullanım yeterlilik düzeyi farklılaşmaktadır.

“Şimdi şöyle, internet yani vakit geçirmek, böyle şey olarak değil. Zorunlu interneti biz kullanıyoruz da zaman öldürme açısından arkadaşlarımı tercih ederim. Neden, arkadaşlar her zaman benim için daha değerli tabii. Veyahut da önemli bir konu vardır. Durun bir dakika konuya bakayım. Aydınlatayım veya öğreneyim. Onun dışında yani şey yapmam. Kendime tercih bırakmam yani.” (K7, 68 yaşında).

“...Samimiyet için. Yani internette bilmediğim bir adam. Ama arkadaşlar, atıyorum kırk yıldır elli yıldır bildiğim adam. İnternetteki üç günlük adamı ne bilem ben di mi? Otuz yıldır bilemiyorsun.” (K13, 65 yaşında).

“Sosyalleşmek için kullanırım, işim aksarsa suçlu olurum.” (K3, 74 yaşında).

Katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü gibi yaşlı bireyler interneti sosyalleşmek, zaman öldürmek, vakit geçirmek ve bilgi edinmek için kullanmaktadırlar. Arkadaş ile internet arasında kalındığında ise arkadaş ortamının daha samimi ve güvenilir olmasından dolayı arkadaş ortamını tercih ettikleri görülmektedir. İnternete bağımlılık geliştirmedikleri için görev ve sorumluluklarında aksatma olmadığını, interneti tercih edip görevleri geri planda kaldığında ise suçluluk duygusu hissedebileceklerini belirtmektedirler.

3.1.3. Dijital Teknoloji Araçlarını Kullanım Amaçları

Yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik teknolojik ürünlerin tasarlanması ve etkin kullanımı onların yaşam kalitelerini artmasına yardımcı olmakla birlikte toplumsal uyumlarının kolaylaşmasına da katkı sağlamaktadır.²⁷ Ancak teknolojik yeniliklerin yaşlıların yaşam kalitesini artırmaya yardımcı olabileceği sıklıkla öne sürülse de yaşlılar, yalnızca faydalı olduğunu düşündükleri teknolojileri benimsemeye istekli olabilmektedir.²⁸

Araştırmada katılımcıların dijital teknoloji ürünlerinden en çok akıllı telefonu kullandıkları saptanmıştır. Bazı katılımcılar ev telefonu aboneliklerini teknolojinin gelişmesiyle birlikte iptal ettirdiklerini ifade etmektedir. İptal ettirmeyen katılımcılar internetin çekim gücünün zayıf olduğu yerlerde yaşayan bireylerdir. Göz sağlığındaki bozulmadan dolayı bilgisayar kullanımının daha kolay olduğunu fakat taşınabilirliği ve internete ulaşım sıkıntısı nedeniyle katılımcıların akıllı telefonu daha çok tercih ettiklerini dile getirmektedirler.

“Telefonu çok kullanıyoruz. Zorunluluktan o da zaten. Hani bilgisayarımız da var ama biz biraz göçebe usulü yaşadığımız için. Telefon daha basit geliyor. Bilgisayarı daha çok seviyoruz ama neden daha çok seviyoruz. Biz şimdi üç numara dört numara gözlük kullanıyoruz çift taraflı. Bunu kullanmak tabii daha zor geliyor. Bilgisayarımız var yani onu taşıyoruz şey yapıyoruz ama her yerde açılmıyor.” (K7, 68 yaşında).

“...Kolay olduğundan, elimizin altında olduğundan.” (K13, 65 yaşında).

“İnternette şunu söyleyeyim mesela bütün sen baktığın zaman her şeyi ne zaman istiyorsan görebiliyorsun. Televizyonda belirli bir şeyler var.” (K2, 67 yaşında).

“...Telefonun taşıma kolaylığı. Televizyonu her zaman her yere götüremiyorsun.” (K9, 65 yaşında).

“Telefonda hesap makinesine istediğim zaman ulaşabiliyorum, bu gibi birçok şey elim altında.” (K3, 74 yaşında).

Katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü üzere akıllı telefonun daha kolay ulaşılabilir, taşınabilir olması ve kullanımının daha basit gelmesinden dolayı yaşlı katılımcılar teknolojik araçlardan en çok

²⁷ Özkan ve Purutçuoğlu, 2010, 39.

²⁸ Mathur, 1999, 21.

akıllı telefon kullanmayı tercih etmektedir. Telefonun kullanım alanlarının bilgisayar ya da televizyona göre fazla olması da tercih etmedeki bir diğer faktör olarak belirtilmektedir. Buna karşılık yetmiş yaşında bir katılımcı: “*Telefondan fazla hoşlanmıyorum ben. Haber izlemek ya da o televizyon daha çok...*” (K1, 70 yaşında) ifadesiyle haber izlemeyi daha çok tercih ettiği için televizyon kullanımının daha fazla olduğu görülmektedir. Başka bir yaşlı katılımcının ise “*Muhabbet edeceğim kişi çok yok, insanlarla iletişimim az*” (K5, 71 yaşında) şeklindeki ifadesiyle insanlarla iletişiminin az olması ve sosyal çevresinin dar olması sebebiyle televizyonu tercih ettiği görülmektedir.

Yaşlı katılımcılar günlük yaşantılarında dijital teknolojiyi ve interneti daha çok iletişim, haberleşme, e-devlet, sağlık, banka işlemleri ve alışveriş için kullandıklarını ifade etmektedir.

“*Çocuklarım başka ilde yaşadıkları için her gün onlarla görüntülü konuşurum.*” (K1, 70 yaşında).

“*...yurtdışı haberleşme ve de buradaki benim damadı aradığımda uzun boylu konuşuyoruz yani.*” (K5, 71 yaşında).

“*Hastaneye gideceğimde e-nabızdan randevu alıp giderim.*” (K13, 65 yaşında).

“*Maaşımın yatıp yatmadığına telefondan bakarım.*” (K12, 66 yaşında).

“*...mesela maaşım aldıysam para yatıyor ya o zamanlar bakıyorum yani.*” (K8, 65 yaşında).

“*Her şeyimi internetten alırım. Elektronik araçlar, cep telefonlarımı, televizyonumu falan her şeyimi internetten alırım.*” (K13, 65 yaşında).

Katılımcıların bu ifadelerinden de anlaşıldığı üzere dijital teknoloji araçları yaşlı bireylerin günlük yaşantılarının kullanım alanlarında çeşitlilik göstermektedir. Alışverişin daha uygun olmasından dolayı internetten alışveriş yapmayı, uzaklardaki yakınlarıyla özlem gidermek için görüntülü görüşmeyi, daha hızlı olmasından dolayı mobil bankacılığı tercih ettikleri görülmektedir.

Yaşlı bireylerin dijital teknolojiyi kullanım amaçlarından biri de sosyal medyadır. Sosyal medya, dijital toplumda yeni bir iletişim biçimi olarak görülmektedir.²⁹ Bireyler sosyal medya aracılığıyla yeni şeyler ortaya koyabilmektedir. Araştırmada genel olarak bakıldığında katılımcıların “Facebook, Instagram ve Whatsapp” gibi sosyal medya hesaplarına sahip oldukları görülmektedir.

“*Instagramım var instagrama yemek tarifleri öğreneceğimde kullanıyorum.*” (K12, 66 yaşında).

“*Facebook kullanıyorum, genelde arkadaşlarım neler paylaşmış bakıp, gündem takibi yapmak için kullanıyorum.*” (K13, 65 yaşında).

“*WhatsApp’ı özellikle haberleşme gruplarımız var köylerde, arkadaş grubu. Yani onlarla. Kendi yakınlarımla haberleşmede kullanıyorum.*” (K9, 65 yaşında).

“*Kendi yakınlarımla haberleşmede kullanıyorum...*” (K10, 65 yaşında).

Katılımcılar sosyal medya uygulamalarını daha çok iletişim, haberleşme, bilgi, vb. amaçlı kullanmaktadır. Altmış sekiz yaşında bir katılımcı “*Facebooku kullanıyorum. Oradaki gruplara üye oluyorum. İlgi alanımızdaki olan mesela işte dedim ya ağaç yetiştirmedir, fidan dikmedir, aşıdır, köpek gruplarımız var, balık avı gruplarımız var, (hafif gülererek) karaağacı gruplarımız var...*” (K7, 68 yaşında) şeklindeki ifadesiyle sosyal medya platformunu hobileriyle ilgili gruplardan bilgi öğrenmek amaçlı kullandığını belirtmektedir. Altmışaltı yaşında bir diğer katılımcı ise “*YouTube kullanıyorum. Öğrenmek yani değişik şeyler öğrenmek için...*” (K12, 66 yaşında) ifadesiyle de sosyal medyayı iletişim, haberleşme, bilgi edimek ve gündemden haberdar olmak için kullandığını vurgulamaktadır. Araştırmada katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü üzere yaşlı bireylerin dijital teknoloji araçlarının ve sosyal medyanın kullanım amaçları içerisinde iletişim kurmak, boş vakit değerlendirmek gibi³⁰ aktivitelerin

²⁹ Vural ve Bat, 2010: 3351.

³⁰ Şeker ve Taşan, 2021, 432.

etkin bir role sahip olması ve sosyal medyanın dijital toplumdaki etkisi yaşlı bireylerin toplum ile iç içe olmasını sağlamaktadır.

Yaşlı bireylerin bilgisayar ve internet gibi dijital teknoloji araçlarını kullanamama sebeplerine bakıldığında “kullanmayı bilmemek ve gerek duymamak” gibi etkenler ortaya çıkmaktadır.

“Bilgisayarı kullanmayı bilmiyorum, gençler gibi öğrenmemizde zor artık.” (K4, 73 yaşında).

“Eşim hemen hemen bütün işlerimizde bilgisayarı, telefonu kullanır, o bilince ben kullanmaya, öğrenmeye gerek duymam.” (K10, 65 yaşında).

Bu durum yeni iletişim teknolojilerinin daha çok gençlere yönelik olduğu düşüncesinden ya da bu teknolojilere yönelik toplumsal ön yargılardan kaynaklanabilmektedir.³¹ Aynı zamanda dijital teknolojiyi kullanmak istediklerinde maliyet, eğitim ve yaş gibi etkenlerin yaşlı bireylerin kullanımlarını kısıtladığı görülmektedir. Yaşlı katılımcıların “Yaşım, eğitim de engel oluyor da yaşım da engel oluyor.” (K1, 70 yaşında) ifadesi ile “...elbette düşünüyoruz, bir emekli olarak.” (K3, 74 yaşında) ifadesi bu durumu destekler niteliktedir. Bununla birlikte altmış sekiz yaşındaki bir katılımcının “Ya şimdi neler gördük. Bu pandemi sırasında mesela doğudaki çocuklar köyünde internet çekmediği için toplu halde böyle okula gider gibi dağın yüksek tepesine karda çıkıyorlar, internet çekecek karın üzerinde e işte o EBA mıydı neydi derse ulaşma programı. Yani oradan ders alacağız diye çocuklar. Ama zengin çocuğu babasının kaloriferli evinde açmış interneti, her yere ulaşabiliyor. Yani oradaki farklı işte. Yani o köye en azından bir telefon gidiyorsa, bir köye veya doğunun bir köyüne, internet de gitmesi lazım.” (K7, 68 yaşında) ifadesi ekonomik durum farklılıklarının hem bireylerin dijital teknoloji araçlarına hem de bilgiye ulaşma konusunda sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır.

Yaşlı bireylerin dijital teknoloji araçlarını kullanamama nedenlerinden biri de katılımcıların gelişen teknolojiye güven duymamasından kaynaklanmaktadır. Nitekim teknolojiyle ilgili olarak yaşlı bireylerin karşılaştığı zorluklardan biri, birçoğunun elektronik cihazları öğrenme ve uygun şekilde kullanma becerilerine güvenmemeleridir. Örneğin katılımcıların “İnan olsun, hiç güvenmiyorum desem yalan olmaz.” (K2, 67 yaşında); “Okuduğum bilgilere hiç güvenemediğimden çok az kullanıyorum.” (K1, 70 yaşında); “Denetim ile birlikte dijitalleşmede her alanda olduğu gibi üçkâğıtçılar, kötü kullananlar, başka amaç için kullananlar var. Onları duyuyoruz, hani biz yaşamasak da. Bazen bize de uçları geliyor. Örneğin bir banka hesabını boşaltıyorlar veyahut da uzaktan adam hakaretler ediyor birilerine...” (K7, 68 yaşında) şeklindeki ifadeleri dijital teknoloji araçlarındaki denetim yetersizliğinden dolayı bu teknoloji araçlarına güven duymadıklarını belirtmektedirler.

Bir başka neden ise dijital teknoloji araçlarının insanların yüz yüze sosyal ilişkilerini kısıtladığı yönündedir. “E şimdi mesela bir aile ortamına geliyor değil mi bir araya. Herkesin elinde bir telefon hiç senin konuştuğunu dinlemiyor ki...” (K1, 70 yaşında); “Özgürlüğü kısıtlamıştır aslında. Artırmamıştır ki internet. Birbirimize yabancılaşmışızdır. Şöyle oturup böyle nasılsın iyi misin muhabbeti bitmiştir. Ağız ucuyla, uzaktan. Görüntülü oldu mu hele di mi?...” (K13, 65 yaşında); “İyiye kullanıldığı zaman büyük bir nimet ama eğer kullanmazsan büyük bir zehir yani...” (K12, 66 yaşında) şeklindeki ifadelerde de görüldüğü üzere yaşlı bireyler yüz yüze iletişim ve etkileşimin azaldığını ifade etmektedir. Buna göre dijitalleşmenin zaman ve mekân sınırını ortadan kaldırarak bireylerin yakınları ile karşılıklı etkileşim ve iletişim kurması gibi olumlu etkisinin yanı sıra bu araçların yanlış kullanımı kişilerin sosyal ilişkilerinde farklılaşmaya yol açmakta ve bireyler yalnızlaşmaktadır.

3.1.4. Dijital Teknoloji Araçlarının Sosyalleşmede Rolü

Dijital yerlilere diğer bir ifadeyle gençlere kıyasla dijital teknolojiyle yaşamlarının son dönemlerinde karşılaşılan yaşlı bireyler, bu alanda farklı bir sosyalleşme süreci yaşamaktadırlar. Yaşam beklentileri göz önüne alındığında, yaşlı bireyler dijital teknolojiyi kullanım sürecinde her ne kadar kaygı duysalar da iletişimden sağlık sorunlarına kadar toplumsal yaşamın her alanında bu teknoloji ürünleri onların yaşamlarını kolaylaştırarak aktif bir yaşlılık süreci geçirmelerine yardımcı olmaktadır.³²

³¹ Görgün Baran vd., 2017, 21.

³² Erendağ Sümer 2017, 177.

Yaşlı bireyler, dijital teknoloji kullanımında zorluk yaşasalar da günlük yaşamlarındaki pratiklerle uyumlu olduğunda öğrenme ihtiyacı da artmaktadır. Nitekim yaşlı bireylerin yaşlanma sürecindeki fiziksel ve zihinsel değişimlerle birlikte dijital teknolojideki yeni bilgileri öğrenmelerinde dijital alandaki ürün ve hizmetlerin tüketiminde yetenekleri etkili olmaktadır.³³ Teknolojideki hızlı değişim ile toplumun dijitalleşmesi arasındaki ilişkide yaşlı bireylerin genç bireylerden bir şeyler öğrenme ihtiyacını geçmişe göre arttırmaktadır. Buna göre katılımcıların “...toplum yetişemez herhalde. Çünkü telefon her yıl değişiyor. Yenisine yetişemeyiz. Her yıl bir telefon değiştiremeyiz.” (K12, 66 yaşında); “Artırdı tabii. Biz birazcık geri kaldık. Erken doğmuşuz diyelim. (Hafif gülüş) Meraktan. Ne bilem öğrenmeye ihtiyaç duyan insan öğrenir hep. Ama öğrenmeyi severim yani...” (K13, 65 yaşında); “Bilgiye en kısa yoldan ulaşabiliyorsun yani. Hemen kafana takılan bir soruyu açıyorsun bakıyorsun...” (K7, 68 yaşında); “Şimdi teknolojiyi üretenler kademe kademe üretiyor. Onların amacı para kazanmak. Bizim amacımız da bunu kullanmak. Hızına yetişmek mümkün değil.” (K3, 74 yaşında) ifadelerinde de görüldüğü üzere teknolojideki hızlı değişimin yaşlı bireylerin öğrenme ihtiyacını artırdığı görülmektedir.

Araştırmada katılımcıların ifadelerine göre dijitalleşmenin yaşlı bireyleri sosyalleştirdiği gibi bireyleri yalnızlaştırdığı durumlarda söz konusudur. Altmış beş yaşında bir katılımcı “Bağımlı olanlar yalnızlaşıyor. Adam, dün motosikletle geliyoruz biz. Kızın biri telefonla var ya yolun karşısına geçiyor, düdüğü çalıyor. Ya arkadaş bırak bir. Yolun bir yanından bir yanından geçiyorsun. Kaldırımdan yürüsen canımı ye. Böyle geçiyorsun ya...” (K13, 65 yaşında) şeklindeki ifadeyle bilinçsiz kullanan bireylerde bağımlılık oluşturup bireyi yalnızlaştırdığı belirtilmektedir.

Dijitalleşme çağında yeni bir öğrenme ve toplumsallaşma süreci içerisinde olan yaşlı bireyler, teknolojik alandaki gelişimleri kabul etme noktasında hem sosyalleşme araçlarından hem de yapısal etkenlerden etkilenmektedirler. Ancak yaşlı bireyler teknolojik alandaki yenilikleri kabul etme, benimseme ya da gündelik yaşamlarına dâhil etme konusunda endişe duymakta ve zorluk yaşamaktadırlar. Nitekim bu alandaki yeniliklerle baş etme konusunda çeşitli zorluklarla karşılaşsalar da dijital teknoloji ürünleri yaşlı bireylerin gündelik yaşam pratiklerini yerine getirme noktasında yaşamlarını kolaylaştırmakta, sosyal ilişkilerini devam ettirebilmekte ve bilgiye kolay ulaşabilmelerine yardımcı olmaktadır.³⁴ Örneğin çalışmada katılımcıların “Dijital araçları kullanırken zorluk yaşasak da, yardım alarak öğreniyoruz yaşam kolaylaşıyor.” (K13, 65 yaşında); “Uzaktaki arkadaşlarımla iletişim kurabiliyorum ve yakınlığımız devam ediyor.” (K12, 66 yaşında) şeklindeki ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir.

Toplumsal yaşamın her alanında yer alan dijitalleşme, yaşlı bireylerin gündelik yaşam kalitesini arttırmaktadır. Yaşlı bireyler teknoloji ürünlerini kullanarak hem zamandan tasarruf etme hem de kolay bilgi edinme bakımından yaşam kalitelerini arttırmaktadırlar. Dijital teknoloji ürünleri ile birlikte özellikle iletişimin daha hızlı ve pratik olduğuna vurgu yapan bir katılımcı “Her şey iyi olmaya başladı aşında. Eskiden karıncalı televizyon seyrediyorduk. Şimdi dijitalle daha güzel olmaya başladı. Şimdi G’ler çoğaldıkça 4,5’tan 5’e geçtikçe azıcık daha çoğalacaktır o mutlaka.” (K13, 65 yaşında) şeklindeki ifadeyle dijitalleşmenin olumlu yönlerine vurgu yapmaktadır.

Yaşlı katılımcılara boş zamanlarını nasıl geçirdiklerine dair bir soru yöneltildiğinde ise katılımcıların bazıları boş zamanlarını “bahçe işleri, araç-gereç yapımı, gezme, temizlik yapma, kitap okuma, internete girme, alışveriş, sohbet etme, televizyon izleme” gibi aktivitelere yönelerek geçirdiklerini ve bu şekilde sosyalleştiklerini ifade etmektedir.

“Ben boş internette yani zaman öldürmek için internete girmem. Ha yalnızımdır, şöyle sosyal medyada karıştırırız ne var ne yok ne olmuş. Gruplarımız vardır mesela. Örneğin, face’te aşı yapma grubu vardır. Ya bir değişiklik var mı veya ağaç yetiştirmede bir değişiklik var mı veya köpek yetiştirmede, balık tutmada böyle özel zevklerime bağlı gruplar var...” (K7, 68 yaşında)

“Boş zamanda kitap okurum, işte internete girerim. Hobilerim vardır. Onla ilgilenirim. Dikiş-nakiş.” (K12, 66 yaşında)

³³ Tuna Uysal, 2020: 46.

³⁴ Tuna Uysal, 2020, 46.

“Boş zamanlarımda televizyon izlerim ve arkadaşlarla sohbet. Emekli arkadaşlarla sohbet. Efendime söyleyeyim kahveye giderim, kardeşimin kahvesi var oraya giderim. O şekilde.” (K11, 65 yaşında)

“Boş zamanlarımı haber dinleyerek, tartışma programları zaman zaman da ilgimi çektiği kitapları okumakla geçiririm.” (K8, 65 yaşında)

Araştırmaya katılan bazı yaşlı katılımcılar ise “Rahatsızlığımdan dolayı yürürken zorlandığım için evden çok çıkamıyorum, yaptığım çok bi şey yok bu yüzden.” (K1, 70 yaşında); “Arkadaşlarımla sohbetten başka bi şey yapmıyorum, bi çok şeyi az okul okuduğumuzdan anlayamıyoruz okusakta.” (K4, 73 yaşında) şeklindeki ifadeleriyle fiziksel, bilişsel ve sosyal kayıplarından dolayı sosyalleşemediklerini belirtmektedirler.

“Mesafenin kapanması zor tabii. Şimdiki çocuklar teknoloji takip ediyorlar. Biz çok kullanmadığımız için veyahut da az kullandığımız için bize yeterli gelen onlara yetmeyebilir.” (K7, 68 yaşında).

“ O kapanmaz. Çünkü öğrenme kapasitesi olarak da kapanmaz. Yaşlıların öğrenme kapasitesi ile gencin öğrenme kapasitesi, yaşlıların hedefiyle gençlerin hedefi farklı olduğu için bu farkı kapatmayı düşünmek de bence yersiz bir şey. Kapanmaz yani. Bu kuşak çatışması, bu olsa da olmasa da devam edecektir. Belki burada daha belirgin ortaya çıkıyor. İsteklerin farklılığı, işte insanların birbirinin burada insanlar düşüncelerini daha kolay ifade ediyorlar. Yazıyorlar ediyorlar, bu böyle düşünüyormuş, şu şöyle düşünüyormuş, şöyle bir düşünce varmış daha kolay görebiliyorsun. Ama bunu yok sayarsak, insanların hiçbirisi birbirine bir şey söylemezse, ne düşündüğü nasıl bir şey dünya istediğini de bilemezsin. Fark olacak zaten. Kapanmaz yani. Bu teknoloji devam ettikçe bu tür şeyler olacaktır. Herkesin şeysi aynı değil. Çok yaşlılardan çok iyi bunu kullanan insanlar da var. Gençlerden bile bunu kullanmayanlar var yani.” (K6, 65 yaşında).

Diğer yaş grupları arasındaki düşünme tarzları ve yaşam biçimi arasındaki farklılıkların dijital mesafeyi artırdığı görülmektedir. Araştırmaya katılan katılımcılar dijital mesafenin kapanmasının zor olduğunu belirtmektedirler. Teknolojiyle daha erken yaşlarda tanışan ve iç içe büyüyen gençler erken yaşlarda dijital teknoloji ürünlerini kullanma noktasında beceri kazanmaktayken, yaşlı bireyler yaşamlarının son dönemlerinde bu teknoloji ürünleri ile tanışmakta ve farklı bir öğrenme süreci geçirmektedirler.³⁵ Dolayısıyla yaşlı bireylerin diğer yaş gruplarına göre teknolojiyle geç tanışmaları, onları daha dezavantajlı yapabilmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Günümüzün yaşlı bireyleri toplumsal yaşamlarında teknolojik alanda önemli bir değişim ve dönüşüm süreci yaşamaktadır. Yaşlı bireylerin interneti ve dijital teknolojileri genç yaş gruplarına göre daha az kullanmasına rağmen modern teknolojik ürünler yaşlı bireylere yaşam kalitelerini artırma, fiziksel, bilişsel, toplumsal kayıplarla başa çıkma ve özgürlüğünü geliştirme fırsatı sunmaktadır. Ancak yaşlı bireylerin dijital teknoloji ürünlerini gündelik yaşamına dâhil etmesinde ve benimsemesinde onların ihtiyaçları doğrultusunda bu ürünlerin basitliği ve kullanım kolaylığı etkili olmaktadır.

Yaşlı bireylerin sosyalleşmesinde dijital teknolojinin rolünü tespit etmeyi amaçlayan bu çalışma, Burdur ilinde ikamet eden toplam 13 yaşlı katılımcı ile sınırlıdır. Bu bağlamda araştırma kapsamında yaşlı katılımcıların dijitalleşmeyi nasıl anlamlandırdıklarına ve sosyalleşmelerine olan etkilerinin ne olduğuna ilişkin değerlendirme yapıldığında yaşlı bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda dijital teknoloji ürünlerini kullanma farklılıklarının ortaya çıktığı ve dijital alanda sosyalleştiği görülmektedir. Buna göre araştırmada yaşlı katılımcılar boş zamanlarını “bahçe işleri, araç-gereç yapımı, gezme, temizlik yapma, kitap okuma, internete girme, alışveriş, sohbet etme, televizyon izleme” gibi aktivitelere yönelerek geçirmekte ve sosyalleşmektedirler. Dijitalleşme yaşlı katılımcılarda “bilgi, iletişim, yakınlaşma, yalnızlaşma, öğrenme ve gelişim” kavramlarını çağrıştırmaktadır. Yaşlı katılımcılar dijital teknolojiyi ve interneti daha çok iletişim, haberleşme, e-devlet, sağlık, banka işlemleri

³⁵ Neves vd., 2013, 2.

ve alışveriş için kullandıklarını ifade etmektedir. Ayrıca katılımcıların “Facebook, Instagram ve Whatsapp” gibi sosyal medya hesaplarına sahip oldukları ve sosyal medya uygulamalarını daha çok iletişim, haberleşme, bilgi, vb. amaçlı kullandıkları belirtilmektedir.

Sonuç olarak yaşlı bireylerin diğer yaş gruplarına kıyasla teknolojiyle geç tanışmaları, onları daha dezavantajlı yapsa da yaşa bağlı farklılıklarla birlikte yaşlı bireylerin bu teknoloji ürünlerini öğrenme ve kullanma ihtiyaçları her geçen gün artmaktadır. Bu yüzden bu teknoloji ürünlerini kullanma ve öğrenme noktasında yaşlı bireylerin kaygı ve endişe duymamaları için onların yaşa bağlı kayıplarının da göz önünde bulundurularak teknolojik ürünlerin tasarlanması gerekmektedir. Ayrıca yaşlı bireylerin dijital teknoloji ürünlerinin kullanımını öğrenme sürecinde onlara yönelik dijital okuryazarlık eğitimleri verilmelidir. Bu durum da yaşlı bireylerin aktif bir yaşlanma dönemi geçirmelerine yardımcı olmakla birlikte bu ürünlere daha kolay uyum sağlamalarına ve dijital alanda sosyalleşmelerine yardımcı olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyazı, A. (2018). Dijitalleşen Ticaret: Yaşlı Dostu E-Ticaret Siteleri Üzerine Bir Araştırma. The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC, 8 (4), 602-614.
- Anderson, M. ve Perrin, A. (2017). Tech Adoption Climbs Among Older Adults. Pew Research Center, May. 1-22. <https://www.pewresearch.org/internet/2017/05/17/tech-adoption-climbs-among-olderadults/> adresinden alınmıştır.
- Arklan, Ü., Rençber, H. ve Kartal, N. Z. (2020). Dijital Çağın Yeni Sarmalı: Sosyal Medya Bağımlılığı. H. H. Aygül ve E. Eke (Ed.), Dijital Bağımlılık ve E-Hastalıklar İçinde (s. 61- 84), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Başpınar, A., Şengelen, M. ve Aslan, D. (2020). Halk Sağlığı Bakış Açısıyla Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı (Ageism): Kavramsal Çerçeve ve Önleme Yaklaşımları. ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi. 5(2), 334-345.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri-Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir (Çev. Ed.), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çetin, M. ve Özgiden, H. (2013). Dijital Kültür Sürecinde Dijital Yerliler Ve Dijital Göçmenlerin Twitter Kullanım Davranışları Üzerine Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 2(1), 172-189.
- Erendağ Sümer, F. (2017). Sosyal Medya Kullanım Pratikleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma, Global Media Journal TR Edition, 8(15), 166-181.
- Francis, J.; Ball, C.; Kadylak, T. ve Cotten, S.R.(2019). Aging in the Digital Age: Conceptualizing Technology Adoption and Digital Inequalities. Neves, B.B., Vetere, F. (Eds), In Ageing And Digital Technology, (pp. 35–49), Singapore: Springer.
- Görgün Baran, A. (2008). Yaşlılıkta Sosyalizasyon ve Yaşam Kalitesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, (2), 86-97.
- Görgün Baran, A. (2011). Yaşlılığın Sosyal Boyutu. http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/sosyal_boyut/yaşlılığın_sosyal_boyutu.pdf adresinden alınmıştır.
- Görgün Baran, A., Koçak Kurt, Ş. ve Serdar Tekeli E.(2017). Yaşlıların Dijital Teknolojileri Kullanım Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 45, 1-25.
- İçli, G. (2016). Sosyal Statü ve Rol Bağlamında Yaşlılık, H. Ceylan (Ed.), Yaşlılık Sosyolojisi İçinde (s.41-60), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kalaycı, I. ve Özkul, M. (2017). Geleneksel Kalabilsem Modern Olabilsem: Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Deneyimleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 8(18), 90-110.
- Karaca, F. (2011). Huzurevinde Kalan Yaşlıların Hayata Bakış Açıları ve Gelecekle İlgili Beklentileri, Aile ve Toplum, 6 (22), 50-72.
- Mathur, A. (1999). Adoption of Technological Innovations by the Elderly: A Consumer Socialization Perspective. The Journal of Marketing Management, 9 (3), 21- 35.
- Merriam, S. B. (2015). Nitel Araştırma-Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber (3.Baskı). (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Neves, B. B., ve Vetere, F. (2019). Ageing and Emerging Digital Technologies. Neves, B.B., Vetere, F. (Eds), in Ageing and Digital Technology, (pp. 1–14), Singapore: Springer.
- Neves, B., Amaro, F., Fonseca, J. (2013). Coming of (Old) Age in the Digital Age: ICT Usage and Non-Usage Among Older Adults. Sociological Research Online, 18(2), 1-14.

- Özcan, M. ve Keskin, B. (2020). Dijitalizasyon Bağlamında Sosyal Dönüşüm. OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(29), 2214- 2229.
- Özkan, Y. ve Purutçuoğlu, E. (2010). Yaşlılıkta Teknolojik Yeniliklerin Kabulünü Etkileyen Sosyalizasyon Süreci, Aile ve Toplum, 6(23), 37-46.
- Şeker, M. ve Taşan, R. (2021). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Perspektifinden Yaşlıların Sosyal Medya Kullanım Motivasyonları: Tazelenme Üniversitesi Örneği. İNİF E- Dergi, 6(1), 427-443.
- Şentürk, Ü. (2018). Yaşlılık Sosyolojisi Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri. Bursa: Dora Yayınevi.
- Tekedere, H. ve Arpacı, F. (2016). Orta Yaş ve Yaşlı Bireylerin İnternet ve Sosyal Medyaya Yönelik Görüşleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20 (2) , 377-392.
- Terkeş, N. ve Bektaş, H. (2016). Yaşlı Sağlığı ve Teknoloji Kullanımı. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9 (4), 153-159.
- Tuna Uysal, M. (2020). Yaşlı Bireylerin Sosyalleşmesinde Dijital Teknolojinin Rolü: Dijital Yaşlılar Üzerine Bir Çalışma. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi , (50) , 43-59.
- Tuna Uysal, M. ve Tan Eren, G. (2020). Dijital Bağımlılıkların Bireysel ve Toplumsal Yansımaları. H. H. Aygül, E. Eke (Ed.), Dijital Bağımlılık ve E-Hastalıklar İçinde (s. 29-60), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). İstatistiklerle Yaşlılar, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaşlılar-2022-49667#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Ya%C5%9F%C4%B1%20n%C3%BCfus%20olarak%20kabul%20edilen,9%2C9'a%20y%C3%BCkseldi> adresinden alınmıştır.
- Uçak, O. (2021). Kültürlerarası İletişimde Tek Kültüre Doğru: Dijital Kültür. Communication and Technology Congress (ss.215-230). İstanbul.
- Umutlu, S. ve Tekin Epik, M. (2019). Türkiye’de Yaşlı Nüfus ve Sosyal Politika Uygulamaları. Sosyal ve Beşeri Bilimleri Dergisi, 11 (1), 29-43.
- UNFPA & HelpAge International (2012). Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and a Challenge. New York: United Nations Population Fund (UNFPA) & London: HelpAge International.
- Vural, Z., ve Bat, M.(2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. Journal of Yaşar University, 5(20), 3348-3382.
- Yengin, D. (2019). Teknoloji Bağımlılığı Olarak Dijital Bağımlılık. The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC, 9 (2), 130-144.
- Yıldırım Becerikli, S. (2013). Kuşaklararası İletişim Açısından Yeni İletişim Teknolojilerinin Kullanımı: İleri Yaş Grubu Üzerine Bir Değerlendirme. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 44, 19-31.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yüceer Kardeş, T. ve Akgül Gök, F. (2020), Dijital bağımlılık ve satir yaklaşımı bağlamında iletişim. H. H. Aygül, E. Eke (Ed.), Dijital bağımlılık ve e-hastalıklar (s. 105-124), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.